Lucrările Seminarului de
CREATIVIATATE MATEMATICĂ
Vol. 9(1999-2000), 179-184

ASUPRA UNEI INEGALITĂŢI PRIVITOARE

LA NUMĂRUL "e"

Andrei VERNESCU

1. Fie $e, f : (0,\infty) \to (0,\infty)$, $e(x) = \left(1+\frac{1}{x}\right)^x$, $f(x) = \left(1+\frac{1}{x}\right)^{x+1}$ funcţiile care extind la variabila reală şi pozitivă şirurile de termen general $e_n = \left(1+\frac{1}{n}\right)^n$, $f_n = \left(1+\frac{1}{n}\right)^{n+1}$ convergente către numărul e.

Pentru a stabili dubla inegalitate

$$e(x) < e < f(x) \quad (x > 0) \tag{1}$$

ce extinde în $\mathbb{R}_+^*$ inegalitatea de şiruri $e_n < e < f_n$, se pot utiliza derivatele

$e'(x) = e(x)\left((\Delta L)(x) - \frac{1}{x+1}\right)$, $f'(x) = f(x)\left((\Delta L)(x) - \frac{1}{x}\right)$ $(x > 0)$ unde $(\Delta L)(x) \stackrel{\text{def}}{=} \ln(x+1) - \ln x$, iar apoi, ţinând seama de inegalitatea lui *Neper*

$$\frac{1}{x+1} < (\Delta L)(x) < \frac{1}{x} \ \ (x > 0)$$

rezultă că $e'(x) > 0$ şi $f'(x) < 0$, deci funcţia $x \mapsto e(x)$este strict crescătoare, iar funcţia $x \mapsto f(x)$ este strict descrescătoare. Comparând cu limita la ∞, egală cu e, obţinem (1).

2. Există o cale mai rapidă de obţinere a inegalităţii (1), fără a mai face uz de derivate: în inegalitatea lui Neper se restrânge

$$(\Delta L)(x) = \ln\left(1+\frac{1}{x}\right)$$

se separă în două inegalităţi simple, se înmulţeşte prima inegalitate obţinută cu $x+1$, iar a doua cu x şi se exponenţiază. Se obţine(1). Deci, utilizarea derivatelor e' şi f' nu este obligatorie pentru obţinerea inegalităţii (1), ci doar pentru obţinerea *monotoniei* celor două funcţii.

3. Să considerăm acum dubla inegalitate $\frac{e}{2n+2} < e - e_n < \frac{e}{2n+1}$, care precizează ordinul de convergenţă al şirului (e_n) către limita sa, numărul e, sau trecând la variabila reală,

$$\frac{e}{2x+2} < e - e(x) < \frac{e}{2x+1} \quad (x > 0) \tag{2}$$

Demonstrarea sa revine la cea a dublei inegalităţi echivalente obţinute prin izolarea numărului e, anume

$$u(x) < e < v(x) \quad (x > 0) \tag{2'}$$

unde am notat $u(x) = e(x)\left(1 + \frac{1}{2x+1}\right)$, $v(x) = e(x)\left(1 + \frac{1}{2x}\right)$. Desigur, inegalitatea (2') este o rafinare a inegalităţii (1); această rafinare este ilustrată în figura 1.

În [3] (pag. 38 şi 216) demonstraţia inegalităţii (2') este complicată, implicând rezolvarea a şapte probleme preliminare, care conţin dezvoltări tayloriene limitate şi care, în final, conduc la rezultat.

În [4], pentru a da o demonstraţie mai simplă inegalităţii (2'), am procedat ca la punctul **1**, obţinând că

$$u'(x) = e(x)\left[\left((\Delta L)(x) - \frac{1}{x+1}\right)\frac{2x+2}{2x+1} - \frac{2}{(2x+1)^2}\right] > 0$$

$$v'(x) = e(x)\left[\left((\Delta L)(x) - \frac{1}{x}\right)\frac{2x+1}{2x} - \frac{1}{2x^2}\right] < 0$$

de unde monotonia strictă a funcţiilor u şi v, după care am comparat cu limita la ∞, de asemenea numărul e, obţinând (2'). La stabilirea semnului derivatelor u' şi v' am utilizat inegalitatea

$$\frac{2}{2x+1} < \ln(x+1) - \ln x < \frac{1}{\sqrt{x(x+1)}} \quad (x > 0) \tag{3}$$

a se vedea [2], pag. 273 şi Addenda), care reprezintă, desigur, o rafinare a inegalităţii lui Neper.

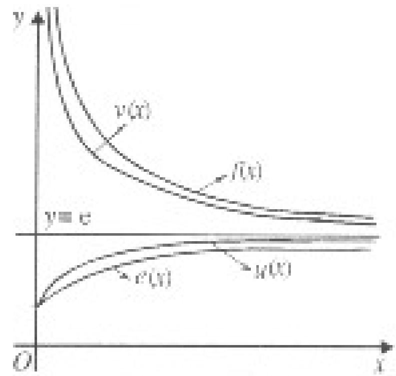

Fig. 1

4. Având în vedere cele prezentate, se pune problema dacă nu cumva am putea obţine inegalitatea (2′) direct din inegalitatea (3), evitând utilizarea derivatelor u' şi v', al căror calcul şi minorare, respectiv majorare, sunt laborioase.

Să considerăm prima parte a inegalităţii (3), pe care o scriem succesiv

$\frac{1}{x+1/2} < \ln\left(1+\frac{1}{x}\right)$ sau $1 < \ln\left(1+\frac{1}{x}\right)^{x+1/2}$, de unde[1] $e < \left(1+\frac{1}{x}\right)^{x+1/2}$ sau încă

$$e < e(x)\left(1+\frac{1}{x}\right)^{1/2}. \tag{4}$$

Dar $\sqrt{1+\frac{1}{x}} < 1+\frac{1}{2x}$, deci din (4) şi de aici rezultă partea dreaptă a inegalităţii (2′).

Să considerăm acum a doua parte a inegalităţii (3). Pe aceasta o scriem succesiv

$\ln\left(1+\frac{1}{x}\right) < \frac{1}{\sqrt{x(x+1)}}$ sau $\ln\left(1+\frac{1}{x}\right)^{\sqrt{x(x+1)}} < 1$, de unde

$$\left(1+\frac{1}{x}\right)^{\sqrt{x(x+1)}} < e. \tag{5}$$

[1] Această inegalitate este, de fapt, cunoscută, deoarece se ştie că funcţia $x \mapsto \varphi_\alpha(x) = \left(1+\frac{1}{x}\right)^{x+\alpha}$, $x > 0$, $\alpha \in \mathbb{R}$ este descrescătoar (începând de la o anumită valoare x_0) dacă şi numai dacă $\alpha \geq \frac{1}{2}$ ([3], pag. 38). Comparând cu limita la oo, se obţine inegalitatea.

Acum afirmăm că are loc inegalitatea

$$\left(1+\frac{1}{x}\right)^x\left(1+\frac{1}{2x+1}\right)<\left(1+\frac{1}{x}\right)^{\sqrt{x(x+1)}}. \tag{6}$$

Într-adevăr, aceasta echivalează succesiv cu $1+\frac{1}{2x+1}<\left(1+\frac{1}{x}\right)^{\sqrt{x(x+1)}-x}$ sau $1+\frac{1}{2x+1}<\left(1+\frac{1}{x}\right)^{\sqrt{x}(\sqrt{x+1}-\sqrt{x})}$ sau $1+\frac{1}{2x+1}<\left(1+\frac{1}{x}\right)^{\frac{\sqrt{x}}{\sqrt{x+1}+\sqrt{x}}}$ sau încă

$$\left(1+\frac{1}{2x+1}\right)^{\sqrt{x}(\sqrt{x+1}+\sqrt{x})}<\left(1+\frac{1}{x}\right)^x \tag{7}$$

(unde vom accepta, eventual, o mică restricţie de forma $x>a$, cu $a>0$).

Vom demonstra (7). Ţinând seama că $1+\frac{1}{2x+1}>1$ şi că $\sqrt{x(x+1)}+x<2x+1$, obţinem

$$\left(1+\frac{1}{2x+1}\right)^{\sqrt{x(x+1)}+x}<\left(1+\frac{1}{2x+1}\right)^{2x+1}=\left(1+\frac{1}{t}\right)^t$$

unde am unde am notat $2x+1=t$ şi $x\in(0,\infty)$ echivalează cu $t\in(1,\infty)$. Aşadar, am stabilit (7) pentru $x>1$, deci are loc (6) pentru $x>1$. Din (6) şi (5) rezultă $e(x)\left(1+\frac{1}{2x+1}\right)<e$, adică partea stângă a inegalităţii (2′), pentru $x>1$.

5. Addenda. a) Inegalitatea lui Neper poate fi demonstrată fără utilizarea derivatelor. Într-adevăr, G.M a publicat o demonstraţie elementară a inegalităţii $e^t\geq 1+t$, $\forall t>-1$, cu egalitate dacă şi numai dacă $t=0$ ([5]). Introducând în această inegalitate $t=1/x$, iar apoi $t=-1/(x+1)$ şi logaritmând se obţin partea dreaptă şi respectiv partea stângă a inegalităţii lui Neper .

b) Inegalitatea (3) arată că diferenţa $(\Delta L)(x)$, $(x>0)$ se află nu numai între numerele strict pozitive $\frac{1}{x+1}$ şi $\frac{1}{x}$, *ci chiar între media lor armonică şi geometrică*. Inegalitatea (3) echivalează cu următoarea proprietate ([1]): Punctul "c" din teorema creşterilor finite, aplicată funcţiei $f(x)=\ln x$, pe intervalul $[a,b]\subset(0,\infty)$ satisface inegalitatea

$$\sqrt{ab}<c<\frac{a+b}{2}. \tag{8}$$

Într-adevăr, pentru stabilirea uneia din implicaţii, să luăm în (8) $a=x$ şi $b=x+1$ (ţinând seama că $(\Delta L)(x)=\frac{1}{c}$); se obţine (3). Pentru cealaltă implicaţie, să ţinem seama că punctul "c" are expresia $c = \frac{b-a}{\ln(b/a)}$, deci inegalitatea (8) se va scrie echivalent $\sqrt{ab} < \frac{b-a}{\ln(b/a)} < \frac{a+b}{2}$ sau

$\frac{2(b-a)}{a+b} < \ln \frac{b}{a} < \frac{b-a}{\sqrt{ab}}$. Împărţind în părţile extreme numărătorul şi numitorul cu a, obţinem inegalitatea $\frac{2(t-1)}{1+t} < \ln t < \frac{t-1}{\sqrt{t}}$, unde am notat $t \overset{\text{def}}{=} \frac{b}{a}$ şi $t > 1$. Notând $t = 1 + \frac{1}{x}$, cu $x > 0$, rezultă (3), care este adevărată; deci are loc (8).

Bibliografie

1. Lupaş, A.: *Problema 12 739*, G.M., nr. 2. 1973, pag. 109.

2. Mitrinovič, D.S. (in cooperation with Vasič, P.M.): *Analytic Inequalities*, Springer Verlag, Berlin-Heidelberg-New York, 1972.

3. Polýa, G., Szegö, G.: *Theorems and Problems in Analysis*, Springer Verlag, Berlin-Heidelberg-New York, 1972.

4. Vernescu, A.: *O demonstraţie simplă a unei inegalităţi relative la numărul* e, G.M., nr. 5-6/1988, pp. 206-207.

5. Vernescu, A., Rădulescu-Banu, A.: *Asupra şirului lui Traian Lalescu*, G.M., nr. 1/1989, pp. 53-54.

ABOUT AN INEQUALITY CONNECTED WITH THE NUMBER "e"

Abstract. In this article we present a simplified proof for the following well-known inequality:

$$\frac{e}{2x+2} < e - \left(1+\frac{1}{x}\right)^x < \frac{e}{2x+1} \quad (x > 0).$$

Primit 19.10.2000

Colegiul Naţional de Informatică "Tudor Vianu"
Str. Arh. Ion Mincu, nr. 17, Bucureşti